

राष्ट्र निर्माताप्रति श्रद्धा प्रकट गर्यै

पूर्वाञ्चल दैनिक

आज पुस २७ गते । बाझेसे, चौबीसे राज्यका स्पमा रहेका थुप्रै राज्यलाई एकीकरण गरी नेपाल राष्ट्रको जग बसाउने राजा पृथ्वीनारायण शाहलाई सम्भन्ने र कृतज्ञता जाहेर गर्न दिन हो आज । गोर्खालीका राजा नरभूपाल शाहको छोरा पृथ्वीनारायण शाहले चन्द्रगिरी डाँडावाट सैद्धांतिकी नेपाल खाल्डोलाई गोर्खाली मिलाउन देखेका सप्तान अन्तः ठिटा र काङ्गडासम्म पुर्याएर एउटा अखण्ड राष्ट्र निर्माण गरेर पूरा गरे । भारतको पञ्जावसम्म फैलिएको नेपालका भू-भाग उनको देहावसानपछि साँचुरिएको भए पनि विश्व मानवित्र र इतिहासमा स्वतन्त्र नेपालको अस्तित्व कायम छ । यसले पनि राजा पृथ्वीनारायण शाहको योगदान सदासमरणीय रहनु पर्दछ ।

त्यसो त वर्तमान नेपालको निर्माण उनको एक्सो प्रयासले भएको होइन । उनका सहयोगी भारदार तथा वीर फौजिको त्याग र समर्पण, उनको दूरदृष्टि, रणकुशलता अनि अठोटको परिणामले निर्माण भएको नेपालको इतिहास चाहेर पनि बिस्न सकिन्न । १८३५ र १८५३ शताब्दी एकीकरणको समय थियो । पश्चिमा मुलुकबाट शुरु भएको एकीकरणको लहरसे भएको अस्तित्व पनि गुन्ने खतरा रहका बेला समान भाषा, संस्कार र संस्कृत भएका तर टुक्रासा विभाजित राजा-रजाँटाहस्लाई एउटै देखको छानामुनि त्याउन उनले गरेको संघर्ष इतिहासको नमिट्ये खण्ड हो । आज विश्वका शक्तिशाली भनिने देशहरु पनि ट्रक्का-ट्रक्कामा रहेका बेला स-साना राज्यलाई मिलाएर एउटा शक्ति राष्ट्रका स्पमा स्थापित गर्न पृथ्वीनारायण शाहले दिएका योगदान बिस्नु स्वयम्भुलाई बिस्नु सरह छुनेछ ।

अहिले समयले कोल्टे फेरेको छ । राजा पृथ्वीनारायण शाहले सृजन गरेको नेपाल गणतन्त्रमा प्रवेश गरेको छ । यसले राजसंस्था अनि हाम्रा धरोहरप्रति जबर्जस्ती वित्तिया उत्पन्न गराएर कतिपय विशिष्ट वर्तनहरु बगाह दिएको छ । त्यहीभित्र पृथ्वीजयन्ती र एकता दिवसलाई पारिएको छ । आफ्नो इतिहास र पुर्खांप्रति गौरव नगर्ने जाति विश्वस्थापी हुन्ने सबैन । त्यसतर्क वर्तमान शारकरूपमा वेतना जाग्रत भएकै छैन । आज मुख्यले मन्त्र जस्तै जने गरेको सुशासन र त्यसको शत्रु भ्रष्टाचार, परनिर्भर प्रवृत्तिका विस्तु राजा पृथ्वीनारायण शाहले अभिव्यक्त गरेको विचार र व्यवहारलाई मात्र पालना गर्ने हो भने प्राप्त गर्न सकिन्दू भल्नु बिस्नु हुँदैन ।

'नेपाल दुई दुग्नावीचको तरल हो', 'प्रजा मोटा भया दरवार बलियो रहन्दू' जस्ता उनका वाणी एकम दिव्योपदेश हाम्रा नेतृत्व कर्त्ताले आत्मसात गर्ने हो भने सुशासनको पनि प्रत्याभूति हुन्छ । उनले अठोट नगरेको भए आज स्वतन्त्र नेपालका स्वतन्त्र नागरिक हुन पाइने थिएन । त्यसैले पनि नेपालका सुजनाकार पृथ्वीनारायण शाह बडा महाराजा नै हुन् । सुशासनको मुख्य बाध भ्रष्टाचार नै हो । आज सर्वजनिक पद धारण गरेका बहसंख्यक माथि घुस खाएको आरोप लान्ने गरेको छ । त्यही सन्दर्भलाई दूरदर्शी राजा पृथ्वीनारायण शाहले 'घुस लिन्या र दिन्या दुवै राष्ट्रका शत्रु हुन भनेका थिए । 'दुई दुग्नावीचको तरल' पनि त्यतिकै सामान्यिक र सान्दर्भिक छ । त्यस्ता राजालाई सम्भन्ने पृथ्वीजयन्ती र राष्ट्रिय एकता दिवस विक्षिप्त मानविकासको परिणामले उपेक्षित भएको छ । हामी सबै उनीप्रति श्रद्धा र सम्मान प्रकट गरै, नेपाली र नेपालीत्वको पर्याय बनेका उनको सत्समरण गरै ।'

युवाको प्रयासले नेपाल एकीकरण

उपत्यकाभित्र तीन शक्तिशाली राज्यहरु थिए, जसमा चौबीसे राज्य लम्जुडोको छियेकी गोरखा नै सानो र कमजोर हो, तापनि राजा पृथ्वीनारायण शाहको अदम्य साहस र एकीकरण अभियान थालनीको अठोटको आगाडि सानो हुन पाएन । विद्वान ज्योतिषी कुलानन्द जैसी (दक्काल)को साइत, गोरखाली जनताको राजाप्रति रहेको असिम श्रद्धा, विश्वास र सहयोगको कारण नुवाकोसाँगै उपत्यका वरिष्ठिका मकावानपुरु, किर्तिपुरसहित धैर ठाँहरु बिजय गरे ।

किर्तिपुर विजयबाट भरिएका कान्तिपुरका राजा जयप्रकाश मल्लले अग्रेजसाँग सहयोग मार्गे । गोर्खाली फौजियां युद्ध गर्न ट्रिप्राको लडाइको बिजयी योद्धा कपातान किनलकको नेतृत्वमा पठाइएको दुई हजार चार सय फौज सिन्धुलीगढीको पौवागढीमा पसिना युद्धै उकालो चढौदै थियो । राजा पृथ्वीनारायण शाहको अदेशमा वीरभद्र उपाध्या र शिकारी बंशुरुण्णे नेतृत्वको पाँच सय जातिको गोरखाली फौजको सिसो र अरिजाले गोलोसाहितको अप्रत्याशित आक्रमणबाट अतालाई भादा एक हजार छ सय अग्रेज फौज मरे, जसमा केही हातहतियारसहित तीन सय बन्दुक गोरखाली फौजलाई प्राप्त भयो ।

फलस्वरूप आनन्दसाँग इन्द्रजात्रापर्व मनाउंदै गरेका समयमा मध्यातामा गोर्खाली फौजले तीनतिरबाट कान्तिपुरमा आक्रमण गर्यो । नरदेवीतर्फको फौजको नेतृत्व स्वरूप राजा पृथ्वीनारायण शाहले गरेका थिए । सामान्य भडपमै वि.स. १८२५ कातिक १३ गते आइतबार इन्द्रजात्राको राति दरबार धेरेको चार घण्टामै बिजय प्राप्तगरी पृथ्वीनारायण शाह हुमान ढोकाको नुच्छेदरबार

इतिहास पानीमा चल्ने जहाज होइन

एकीकरणको अभियानमा पक्कै क्रुरता भए, मानवअधिकार हनुन भए, सामाजिक अन्याय र अपराध भए, तर त्यसके आधारमा इतिहास लुदेन । अढाइ सय वर्षको राजतन्त्र अन्त्य गर्यो, यसको अर्थ सदियोंका लागि अन्तिम परिवर्तनको बाहक हामी गणतन्त्र नेपालका नागरिक हामी । समयले माझो २०६२/२०६३ को आनंदोलन र यसपालिको परिवर्तन हामीले चाह्यै, स्पमा हामी दुवक हैनौ । अरु एक सय/दुई सय वर्षपछि पनि यही व्यवस्था कायम भइरहन्छ भने होइन । त्यसबेलाको समयले अर्कै कुनै परिवर्तन चाहन सक्छ । त्यो समय परिवर्तन हो । समाज परिवर्तन हो, रोकिँदैन तर अहिलेको इतिहास त्यसबेलाको निमित्यान हास भन्ने हाम्रो सोच छ र ? इतिहासको कुनै कालखण्डले पक्कै छैन । एक सय/दुई सय वर्षपछि पनि यस्ता युग पुरुष जमाइहरन्छ । हामीलाई थाहा नै छ त तेपालको इतिहास गोपाल वंशबाट शुरु हुन्छ । नेपाल मण्डलको प्रामाणिक इतिहासलाई हेर्वै धेरै मोड पार गरेर अहिलेको अवस्थामा हामी आइयोगका हो । व्यापारमा कुर्दाइ परेको छ । भाइ-भाइ फुटाउ र राज गरको रणनीति मौलाएको छ । अस्थिरता चाहने शक्ति आफ्नो सामरिक स्वार्थका लागि चल्मताउन थालेका छू भने हामी केका लागि लडाइहो कुन सुधार चाहेहो । संस्कार र इतिहास गोपालमा राजनीतिको राजनीतिक अस्थिरता र अराजकता अन्त्य गरेको हो । विभेद, जातीय विभेद, असमानता, अन्याय, अत्याचार र उत्पीडन अन्त्य

हामी लोकतान्त्रिक पद्धतिको अभ्यासमा हो । भौतिकरूपमा राज्यको एकीकरण गर्नु छैन हामीले । बरु भएको जोगाउनु छ । अहिलेको अवस्थकता भनेको आम नागरिकको मोनोविज्ञानको एकीकरण नै मूल अभियान हो । यो मोनोविज्ञानिक एकीकरणका मूलतर भनेको नै समृद्धिहो । समृद्धिको मूलतर भनेको नै राष्ट्रिय एकता हो । तर, राष्ट्रिय एकताको पितामुखीको सन्देशलाई नै लहडमात्र सम्भव हो भने वित्त भलेर भविष्य बन सक्दैन ।

त्यसैले राष्ट्र र राष्ट्रियता हामीले जन्माउन होइन, विगतलाई सम्परण गरेर यसको संरक्षण गर्ने जिम्मा मात्र हो । आज भूगोलमा विदेशीको गिद्दे नजर परेको छ । व्यापारमा कुर्दाइ परेको छ । भाइ-भाइ फुटाउ र राज गरको रणनीति मौलाएको छ । अस्थिरता चाहने शक्ति आफ्नो राजनीतिक सामरिक स्वार्थका लागि चल्मताउन थालेका छू भने हामी केका लागि लडाइहो कुन सुधार चाहेहो । संस्कार र इतिहास गोपालमा वंशबाट शुरु हुन्छ । नेपाल मण्डलको प्रामाणिक इतिहासलाई हेर्वै धेरै मोड पार पार गरेर अहिलेको अवस्थामा हामी आइयोगका हो । व्यापारमा कुर्दाइ परेको छ । आफ्नो फुटाउ र राज गरको रणनीति मौलाएको छ । अस्थिरता चाहने शक्ति आफ्नो राजनीतिक स्वार्थका लागि चल्मताउन थालेका छू भने हामी केका लागि लडाइहो कुन सुधार चाहेहो । संस्कार र इतिहासलाई विस्तृत गर्ने भने हामी कति आधुनिक र परिवर्तनको लागि चल्मताउन हुन सक्छौं, त्यसैले इतिहासलाई सम्पादन गर्ने हो । यस्ता विस्तृत गर्ने भने हामी केका लागि लडाइहो कुन सुधार चाहेहो । अस्थिरता चाहने शक्ति आफ्नो राजनीतिक स्वार्थका लागि चल्मताउन थालेका छू भने हामी केका लागि लडाइहो कुन सुधार चाहेहो ।

| सन्दर्भ : पृथ्वी जयन्ती तथा राष्ट्रिय एकता दिवस

किशोरप्रसाद दाहल

अगाडिको डबलीमा राखिएको कान्तिपुरको राजसिंहासनमा बसे ।

यो बिजयको भाँडै एक वर्षपछि राजा पृथ्वीनारायण शाहको कान्ठो भाइ शुप्रताप शाह, सेना प्रमुख वंशराज पाँडे र केहीसाँह बसेनको नेतृत्वमा एक हजार पाँच सय गोर्खाली फौजले देखि भक्तपुरको देखिएको देखिए आहात भएका राजा राणजीत मल्लले देखिए आत्मसमर्पण गर्ने । युद्धको तेत्रो दिन भक्तपुरको धेरै ज्ञाति राजाको देखिएको देखिए आहात भएका राजा राणजीत राजाको देख

